

Een pittig gesprek tussen twee experts over de kinderopvang in Nederland en Vlaanderen

‘Jonge kinderen kunnen mensen met elkaar verbinden’

Zet twee experts uit de Vlaamse en Nederlandse kinderopvang samen en je krijgt gegarandeerd een pittig gesprek. Professor Michel Vandenbroeck en doctor Mirjam Gevers Deynoot-Schaub zijn het niet altijd met elkaar eens, maar hun hart klopt wel voor hetzelfde: een kwaliteitsvolle opvang, voor elk kind.

Michel Vandenbroeck en Mirjam Gevers Deynoot-Schaub kenden elkaar voor dit interview niet. Hij bekijkt de ontwikkelingen in de kinderopvang door een Vlaamse bril, zij doet het door een Nederlandse. Ze deinen er niet voor terug om elkaar tegen te spreken, maar aan het eind van het interview bedanken ze elkaar hartelijk. ‘We hebben nu elkaars e-mailadres, we moeten eens afspreken om verder te discussiëren, hè.’ ‘Inderdaad, want dit was heel boeiend.’ Maar laat ons beginnen bij het begin.

Dit feestnummer is het ideale moment om terug te blikken. Zag de kinderopvang van vijftien jaar geleden er wezenlijk anders uit dan vandaag?

Michel Vandenbroeck: ‘Vijftien jaar geleden was het niet ongewoon dat je als ouder je kind in de opvang moest afgeven aan een begeleider, die daarop meteen de temperatuur van het kind nam en het daarna in bad deed. Daarna moesten alle kinderen op hetzelfde moment eten en slapen. Elk kind hetzelfde ritme werd toen al niet meer verkondigd als norm, maar in de praktijk gebeurde het wel vaak op die manier. Dat is nu ondenkbaar.’

Mirjam Gevers: ‘Ik durf toch niet te zeggen dat dit in Nederland niet meer het geval is, maar natuurlijk niet meer zo extreem. Sommige kinderdagverblijven hanteren nog altijd een heel strak ritme, waar de aandacht voor het individu van het

'De sociale cohesie bevorderen is een belangrijke uitdaging voor de kinderopvang' Michel Vandenbroeck

'Gelukkig heeft de overheid nu geld uitgetrokken om de kwaliteit weer te verbeteren'

Mirjam Gevers Deynoot-Schaub

kind ondergeschikt is aan de routine. Veel begeleiders hebben graag dat ritme en die zekerheid. Ze gaan van taak tot taak en het kost heel veel moeite om daarvan af te stappen.'

Vandenbroeck: 'Oké, misschien was ik wat te optimistisch. Er zijn waarschijnlijk nog plekken in Vlaanderen waar het gebeurt, maar het zal absoluut niet meer worden verdedigd.'

Gevers: 'Nee, dat klopt. Wat zeker veranderd is, is de manier waarop we over kinderopvang denken. Vijftien jaar geleden zagen we het nog als een oplossing voor ouders die uit werken moesten gaan, als een noodzakelijk kwaad bijna. Nu is iedereen ervan overtuigd dat kinderopvang positief bijdraagt aan de ontwikkeling van kinderen, op voorwaarde dat de kwaliteit van de opvang goed is. We zetten meer in op het pedagogische aspect. Een andere evolutie in Nederland was de enorme stijging van het aantal kinderen dat gebruikmaakt van de kinderopvang. Maar nu is al zeker drie jaar sprake van een daling van het aantal kinderen.'

Vandenbroeck: 'Ook in Vlaanderen is sterk ingezet op de uitbreiding. Helaas heeft de overheid naïef gedacht dat dit op een goedkope manier kon gebeuren. In Nederland heeft de overheid de opvang aan de markt uitbesteed, in Vlaanderen kwam er een explosieve stijging aan kleine private kinderdagverblijven. Maar goedkope kinderopvang bestaat niet. Er is altijd iemand die de rekening betaalt: ouders, kinderen of begeleiders. En helaas zijn het in dit geval alle drie de partijen geweest. Nederland is vooruitstrevend omdat het de kwaliteit in de kinderopvang meet. Wel, die kwaliteit is er in de afgelopen vijftien jaar op achteruitgegaan.'

Gevers: 'Mag ik daar toch een correctie op aanbrengen? In 1995, toen de metingen begonnen zijn, staken we met kop en schouders boven de rest van Europa uit. Het klopt dat we

sindsdien stelselmatig achteruit zijn gegaan, maar in 2012 is er een kentering gekomen. Sindsdien zitten we weer min of meer op het niveau van 2001.'

Hoe komt het dat die kwaliteit verminderde? En hoe kwam de ommekeer tot stand?

Gevers: 'Waarom de kwaliteit verminderde hebben we niet onderzocht, maar we hebben natuurlijk een vermoeden. De toename van het aantal kinderdagverblijven en kinderen ging niet gepaard met een toename van de kwaliteit. Bovendien heeft Nederland door de crisis een dramatische tijd achter de rug, waar de overheid heel scherp het mes gezet heeft in de subsidies. Er waren heel veel sluitingen, wat ook een enorme kapitaalvernietiging heeft veroorzaakt. Die kwaliteit weer opbouwen zal tijd vergen. Gelukkig heeft de overheid nu geld uitgetrokken om de kwaliteit weer te verbeteren. Er komen subsidies voor trainingen waarvan aangetoond is dat ze wetenschappelijk onderbouwd zijn.'

Vandenbroeck: 'We kunnen de parallel met Vlaanderen trekken. Hier is ook een à twee jaar geleden een kentering tot stand gekomen. Vlaanderen trekt nu ook miljoenen euro's uit om het pedagogische aspect van de kinderopvang te verbeteren. Bovendien is in Vlaanderen in november een project gestart om een pedagogisch instrument uit te werken dat de kwaliteit in de kinderopvang meet. Binnen drie jaar moet het klaar zijn, waardoor er een minimumnorm zal gelden waar geen enkele opvang onder mag gaan.'

Speelt het verschil tussen gezinsopvang (gastouderopvang, red.) en groepsoopvang een rol in kwaliteit?

Vandenbroeck: 'Ik vind dat geen zinvolle vraag, dat is allang geen discussie meer. Ze zijn beide even waardevol.'

Gevers: 'Het is inderdaad niet zo relevant. Wat is kwaliteit, is nu de vraag.'

Ik vraag het maar omdat er tegenwoordig steeds meer vooruitstrevende kinderdagverblijven zijn die kunstenaars aanbieden aan kleuters, een danscoach uitnodigen of muziekworkshops organiseren. Dat kan een gezinsopvang toch moeilijk aanbieden? Is dat dan allemaal overbodige luxe?

Vandenbroeck: 'Nee, maar in de gezinsopvang (gastouderopvang, red.) betrekken begeleiders de kinderen dan weer meer bij de dagelijkse activiteiten als koken, boodschappen doen en de was. Dat gebeurt in een groepsopvang minder of niet, terwijl het toch ook heel waardevol is.'

Gevers: 'Er kunnen best interessante verschillen tussen de twee opvangvormen bestaan. De vraag is hoe relevant het is voor kinderen. Om van kwaliteit te spreken moeten drie voorwaarden vervuld zijn. De gastouder of de begeleider moet een sensitief-responsieve houding hebben, er moet respect zijn voor de autonomie van het kind en er moeten structuur en grenzen aanwezig zijn. Dat sluit aan op wat elk kind nodig heeft en dat vind je terug bij de gezinsopvang én de groepsopvang.'

Vandenbroeck: 'Ik zou daaraan willen toevoegen dat er ook overleg moet zijn met ouders.'

Gevers: 'Dat klopt. Maar dat wil niet zeggen dat ouders weten wat pedagogische kwaliteit is en die herkennen. Ze zijn daar niet voor opgeleid, wij wel.'

Vandenbroeck: 'Ja, het is waar dat ouders en pedagogen verschillende opvattingen kunnen hebben daarover, maar ze zijn allebei waar. In Vlaanderen heerst de overtuiging dat wij de ouders niet moeten leren wat pedagogische kwaliteit is, maar juist het omgekeerde. Wij moeten vragen wat voor ouders belangrijk is. Wat vinden zij belangrijk voor hun kind en in welke mate worden die verwachten in de opvang ingevuld? Maar ook: welke betekenis heeft de kinderopvang voor de ouders zelf en worden die verwachtingen ook ingevuld? Als je dat niet doet, dan staat de opvang te ver van de ouders af.'

Gevers: 'Maar anderzijds zijn er wel heel veel ouders die mij op lezingen vragen waarop ze moeten letten als ze opvang zoeken voor hun kind. Ik adviseer dan altijd dat ze er eens een hele ochtend moeten gaan zitten en kijken hoe de begeleiders met de kinderen omgaan. Als ze lief voor hen zijn en hen stimuleren, zit het goed.'

Wie is wie?

Michel Vandenbroeck is professor bij de vakgroep Sociale Agogiek aan de Universiteit Gent en voorzitter van VBJK. Mirjam Gevers Deynoot-Schaub is als doctor verbonden aan de afdeling Pedagogiek en Onderwijskunde aan de Universiteit van Amsterdam en als onderzoeker betrokken bij het Kohnstamm-instituut en de kwaliteitsmonitor van het Nederlands Consortium Kinderopvang Onderzoek (NCKO).

Waarin schiet kinderopvang vandaag nog tekort, en wat zijn met andere woorden uitdagingen voor de toekomst?

Vandenbroeck: 'De opdracht van de kinderopvang ten aanzien van kinderen is om hun maximale ontplooiingskansen te bieden en hun te leren omgaan met diversiteit. Maar daarnaast heeft de kinderopvang ook een maatschappelijke opdracht. Ze moet gelijke kansen realiseren en ze moet de sociale cohesie in de samenleving bevorderen. Vooral in dat laatste zie ik een belangrijke uitdaging voor de toekomst. Er is in onze samenleving steeds minder samenhang, de leefbaarheid staat onder druk. Vooral in grote steden, waar in de armste wijken de meeste kinderen opgroeien. Mensen van verschillende origine zitten er vaak samengepakt op een heel kleine oppervlakte en dat brengt onvermijdelijk spanningen teweeg. Daarnaast is er de vaststelling dat jonge kinderen mensen kunnen verbinden. Plekken waar kinderen komen, zijn plekken die mensen kunnen doen samenkomen. De professional in de kinderopvang kan die brug vormen. Ik geef een voorbeeld. Als een vader of een moeder voor de begeleider een vraag heeft over hoe zijn of haar kind zindelijk kan worden, kan de begeleider direct advies geven. Of hij kan zeggen: "Ben je hier nog een halfuurtje? Straks komen nog meer ouders die met hetzelfde onderwerp bezig zijn. Dan kunnen we eens samen zitten en van gedachten wisselen." De opvang in Vlaanderen besteedt nu heel veel aandacht aan het wennen van het individuele kind en zijn ouders aan de opvang. Misschien moeten we leren van landen als Italië dat wennen ook in groepjes kan gebeuren, samen met andere ouders. Daaruit kunnen ouders heel veel steun putten.'

Gevers: 'In Nederland zullen we heel sterk inzetten op taal- en interactievaardigheden bij begeleiders. Bovendien ontwikkelen we een monitorsysteem om in kaart te brengen of de trainingen die nu gegeven worden, ook effect hebben op de kwaliteit van het kinderdagverblijf. Dat gebeurt nog niet. En daarnaast moeten we natuurlijk de kwaliteit herstellen die deels door de besparingen is vernietigd. Nog een belangrijke ontwikkeling is de steeds verder gaande integratie met de kleuterscholen.'

En de verre toekomst? Zal die er in de kinderopvang radicaal anders uitzien dan nu het geval is?

Vandenbroeck: 'Ik heb natuurlijk geen glazen bol. Maar ik denk dat er in Vlaanderen inderdaad, naar Nederlands voorbeeld van de brede school, een evolutie zal zijn naar een sterkere integratie van de voorschoolse opvang en de school. De consensus heerst nu wel dat de strikte scheiding die vandaag bestaat niet goed is, zeker niet voor maatschappelijk kwetsbare groepen. Hoe meer bruuske transities – dat gebeurt soms bij de overgang van opvang naar school –, hoe sterker het verband met vroegtijdig schoolverlaten. Daarnaast is integratie in het algemeen een tendens, in verschillende sectoren. Zo denk ik dat er een minder sterke scheiding zal bestaan tussen gezinsopvang en groepsopvang, waarbij we zullen evolueren naar mengvormen. Het experiment om onthaalouders te laten samenwerken was in Vlaanderen dan wel geen onverdeeld succes, er is ook nog het Franse model waarbij gastouders en de kinderen geregeld op bezoek gaan in het kinderdagverblijf. Dat zie ik ook nog in Vlaanderen gebeuren.' ◀

Met dank aan Mirjam Gevers Deynoot-Schaub en Michel Vandenbroeck!